

Hanna Lappalainen

SPRÅKLIG VARIATION OCH INTERAKTION

– nya perspektiv inom den fennistiska dialektforskningen

Finska dialekter har undersökts systematiskt i över hundra år i Finland. Olika arkiv innehåller stora samlingar av dialektmaterial som har utnyttjats i många avhandlingar. Under de senaste årtiondena har speciellt sociolingvisterna blivit intresserade av dialekter och andra former av talspråk. Dialekterna har studerats också ur många andra perspektiv,¹ men i denna artikel begränsar jag mig enbart till sociolingvistiska undersökningar.²

Min artikel består av två delar. Den förra delen är en översikt över nya sociolingvistiska undersökningar, medan den senare delen koncentrerar sig på ett exempel ur dem – min egen avhandling, där jag behandlar språklig variation och interaktion inom ett socialt nätverk.³

1. Om variationsforskningens historia inom fennistiken

Fram till 1970-talet var dialektologerna endast intresserade av äldre människor som bott hela sitt liv i samma trakt på landsbygden, men på 1970-talet började man undersöka finska stadsmål i fyra städer: i Åbo, Tammerfors, Jyväskylä och Helsingfors. Detta sociolingvistiskt inriktade projekt, kallat "Nykysuomalaisen puhekielen murros", startade den fennistiska variationsforskningen. I delprojektet betonades olika aspekter, men undersökningens främsta mål var att beskriva variationen kvantitativt mellan språkliga och utomspråkliga variabler, särskilt ålder, kön och socialgrupp. De flesta lingvistiska variabler som analyserades var fonologiska och morfologiska. (Mielikäinen 1980, 1981a, 1981b, 1986, Suojanen 1981, 1985, Jonninen-

---

¹ T.ex. Hannele Forsbergs doktorsavhandling (1998) behandlar potentialen i finska dialekter; Heikki Hurttä (2000) har undersökt morfologi och dialektgeografi av substantivtypen *askel*. Dialekterna har också använts som material för många olika studier – t.ex. några som behandlar utvecklingen och grammatikaliseringen av vissa konstruktioner i ljuset av olika material (se Salminen 2000, Leino 2003). Morfologiarkivet vars samlingar digitaliseras just nu kommer att erbjuda nya möjligheter för dialektforskningen i framtiden (Kukkola, Markkola & Suutari 2003).

² Dialektforskningen ingår här också i undersökningarna som handlar om stadsmål.

³ Artikeln baserar sig på mitt föredrag vid symposiet "Dialektforskning i dag – nya möjligheter och utmaningar", Tvärminne 24–25.10.2003.

Niilekselä 1982, Paunonen 1995 [1982]). – Dessa undersökningar har haft stor inverkan på den efterföljande forskningen. De har fungerat som modell för ungefär 200 magistersavhandlingar som behandlar språklig variation i olika städer och kommuner. Medan det första projektet koncentrerade sig på stadsmål har variationen på landsbygden varit ämnet för många senare avhandlingar. Dessa studier ger oss en bild av språkliga skillnader mellan åldersgrupper, män och kvinnor, socialgrupper och olika områden. Huvudresultaten är inte särskilt överraskande: den äldsta talargruppen använder mest dialektala varianter, kvinnor undviker stigmatiserade lokala varianter mer än män, och ungdomar prefererar expansiva talspråkliga former (Nuolijärvi 1986, Mielikäinen 1988, Lappalainen 2001a, Nuolijärvi & Sorjonen u.u.). Men det är viktigt att ta i beaktande att olika språkdrag varierar på olika sätt – alla lokala varianter är inte stigmatiserade och det är inte heller alltid standardformerna som är prestigevarianter (Mantila 1997).

1990-talet var en ganska tyst tid inom den fennistiska sociolingvistikens. Det skrevs många magistersavhandlingar, men bara några få av dem kom fram med nya insikter, eftersom de flesta gjordes enligt samma mönster: man intervjuade informanter som representerade tre eller fyra olika åldersgrupper och båda könen; de språkdrag som analyserades var desamma som i tidigare undersökningar. Den traditionella sociolingvistikens problem kan sammanfattas i fyra punkter:

- 1) Individens förhållande till gruppen. Många undersökningar visar att grupper som formats på basis av utomspråkliga variabler är mycket heterogena och det är svårt att förklara skillnader mellan individer. Detta är inte underligt, för vanligen känner informanterna inte varandra – grupperna är inte naturliga grupper.
- 2) Materialet har varit för begränsat, nästan enbart intervjuer.
- 3) De språkliga variabler som har utforskats har varit begränsade, mestadels har det handlat om fonologiska och morfologiska drag. Man vet väldigt litet om andra, t.ex. syntaktiska, lexikala och pragmatiska variabler.
- 4) Relationen mellan kvantitativa och kvalitativa metoder. Speciellt i pro gradu-avhandlingar har man ofta bara räknat ut medeltalet utan att fundera på vad dessa siffror står för. Således vet man hur allmänna många varianter är men inte hur de används och vilka funktioner de har.

I början av 2000-talet förefaller situationen vara mycket bättre: det finns flera doktorander vars ämne är sociolingvistiskt, och också de som startade den fennistiska sociolingvistikens på 1970-talet har återvänt till sociolingvistiska forskningsteman (se t.ex. Mielikäinen & Palander 2002, Mielikäinen & Paunonen u.u.). Detta har medfört många nya synvinklar. I det följande presenterar jag dessa nya och pågående undersökningar.

2. Sociolingvistiska perspektiv på undersökningen av finska dialekter

2.1 Språkförändring i verklig tid

I de tidigare sociolingvistiska undersökningarna har variation och språkförändring analyserats i skenbar tid (*apparent time*) genom att språket i olika åldersgrupper har jämförts. I detta mönster representerar de olika generationerna olika tider, men man kan inte vara säker på att språkbruket i en åldersgrupp inte förändras när talarna blir äldre. För att kunna studera språkförändringsprocesser i verklig tid (*real time*) måste man gå tillbaka till samma samhälle och göra inspelningar så att man kan jämföra data från olika tidpunkter och – om det är möjligt – hos samma informanter. (Labov 1994:43–112, Chambers 1995:185–206, Sundgren 2002.)

Under de senaste åren har de fennistiska sociolingvisterna haft goda möjligheter att utforska förändringar i verklig tid, eftersom det finns gott om sociolingvistiska intervjuer från 1970- och 1980-talen. På 1990-talet har man återvänt till flera städer och orter där man tidigare har bandat talpråk. I alla dessa undersökningar har man åtminstone delvis intervjuat samma personer båda gångerna. Det kan alltså kallas panelstudier (Labov 1994:76–77). Några projekt och forskare fokuserar mera på individer (t.ex. Mustanoja u.u.), andra på grupper och skillnader mellan lingvistiska variabler (Nahkola & Saanilahti 2001).

De flesta av de här projekten är ännu under arbete, men det finns ändå redan åtskilliga resultat av projekt som gäller talspråket i Helsingfors (Paunonen 1995a, 1995b, 1996, Kurela 1996) och i Virdois i mellersta Finland (Nahkola & Saanilahti 2001). Resultaten visar att det är möjligt att förutsäga förändringar genom att jämföra olika generationer, för på basis av gruppmedeltal förefaller språkbruket förändras bara litet i vuxen ålder. I de flesta språkdragen har utvecklingen fortskridit enligt förväntningarna. Det finns ändå intressanta undantag. Det är också viktigt att observera att idiolekterna inte har varit stabila utan de har rört sig åt olika håll. I framtiden borde man utreda orsakerna till dessa förändringar närmare.

Ett av de mest omfattande projekten som handlar om förändringar i verklig tid är ett projekt för uppföljning av dialekter organiserat av Forskningscentralen för de inhemska språken (FOCIS). Detta projekt har genomförts på tio olika orter som representerar olika dialektområden. Projektets ursprungliga idé var att 15 informanter ur tre åldersgrupper skulle intervjuas vart tionde år och samma personer flera gånger. Efter 20 år skulle en ny åldersgrupp väljas. Nu pågår den andra omgången. Vissa problem i projektets utgångspunkter har gett anledning till att omvärdera informanturval och materialinsamling, också med tanke på framtiden.

Många magistersavhandlingar har gjorts på material i den första omgången av projektet (t.ex. Lappalainen 1994 (se också 1996), Pajarinen 1995, Kurki 1999 (se också 2001)), men det finns också några uppsatser som baserar sig på båda omgångarna (t.ex. Mustanoja 2001, Kukkonen 2002). Tommi Kurkis doktorsavhandling (u.u. se också 2004) behandlar språkförändringar i dialekten i Alastaro, insamlat år 1989 och 1999.

2.2 Attityder och identitet

Det andra aktuella området i den fennistiska sociolingvistikens är språkliga attityder och identitet.

Under de senaste åren har speciellt Dennis Prestons folklingvistik (1989, 2002) påverkat frågeställningarna. Folklingvistikens (*folk linguistics*) som fötts på 1980–90-talen har koncentrerat sig på att undersöka språkliga uppfattningar och attityder hos lekmän. Utgående från Preston har Marjatta Palander och Aila Mielikäinen gjort undersökningar där personer i åldern 20–30 år har ombetts att rita upp gränser mellan dialektområden på en tom karta och benämna områdena och några språkdrag typiska för dem. Informanterna har också tillfrågats var man talar den vackraste, den korrektaste eller den sämsta finskan osv. Undersökningen visar att vissa dialekter associeras till vissa landskap (sydösterbottnisk dialekt, karelsk dialekt), medan andra förknippas med större städer eller regionala center (Åbodialekt, Uleåborgsdialekt, Tammerforsdialekt). Oliigheterna i dialekterna beskrivs vanligtvis med dialektord som informanterna får uppge, men dessa exempelord visar att också lekmännen är medvetna om fonologiska språkdrag (t.ex. gemination, apokope). Fastän många preferar sin egen dialekt och intar negativa attityder mot granddialekterna är värderingen av dialekterna inte enkel. Stereotypier om olika landskap och deras invånare och egna erfarenheter reflekteras i attityderna till dialekt. Medierna har också påverkat inställningen till dialekt. (Mielikäinen & Palander 2002; se också Saanilahti 2003.)

Likadana metoder används delvis också i Johanna Vaattovaaras avhandling som gäller relationen mellan lokalidentitet och språkbruk. Vaattovaara har samlat sitt material i Pello i Tornedalen, dels med frågeformulär och dels genom att intervjua en del av svararna; hennes informanter är abiturienter. Hon har klarlagt deras inställning till hembygden med både direkta och indirekta metoder, t.ex. genom att fråga hur de beskriver sin hembygd och var de vill eller inte vill bo i framtiden. En av hennes hypoteser är att de som har den starkaste relationen till platsen använder mera lokala prestigevarianter än de som upplever sig som mest utomstående. Vaattovaara har koncentrerat sig särskilt på ett markerat språkdrag, nämligen *h* i efterstavelser (t. ex. *sau-*

naan ~ *saunahan* ~ *saunhaan* ~ *sauhnaan* ~ *saunnaan* 'till bastu'). Hon har också jämfört hur informanterna rapporterar bruket av olika varianter av *h* i frågeformuläret med hur de använder varianterna i intervjuerna. (Vaattovaara 2002, 2004 u.u.)

Identiteten är en intressant aspekt också i Päivi Markkolas avhandling (u.u.), som behandlar språkförändringar bland evakuerade karelare. Markkola har intervjuat 30 informanter som alla är födda på samma ort, dvs. Kivinebb (Kivennapa). 10 av dem bor i Helsingfors, 10 i västra Finland och 10 i östra Finland. Ett av hennes syften är att studera om det finns olikheter mellan de tre grupperna. Markkolas preliminära resultat visar att de individuella skillnaderna är stora.

2.3 Dialektboomen och att skriva på dialekt

Dialektboomen står här för en utveckling med start på 1990-talet som lett till ökat bruk av dialekter i olika former och ett nyvaknat intresse för dem, vilket också anknyter till attityder och identitet. Resultatet av dialektboomen har varit att mycket litteratur publicerats på olika dialekter (se Mielikäinen 2001, Koski 2002). Sådana böcker och tidningar har undersökts i några magistersavhandlingar. Sirpa Timonens (2003) pro gradu-avhandling behandlar inställningen till katekesen skriven på Savolaxdialekt. Timonen är särskilt intresserad av korsdraget mellan religiositet och lustighet. Hon jämför attityderna hos fem grupper: ungdomar och medelålders personer som kommer från Helsingfors, ungdomar och medelålders som bor i Savolax, och medelålders inflyttade från Savolax till Helsingfors. Hon undersöker också deras inställning till den traditionella katekesen på standardfinska. Timonen har kommit till att det är inflyttarna som tilltalas mest av dialektkatekesen. Nästan alla tycker den är rolig men på olika sätt.

Päivi Ahoipelto (2002) har jämfört tre katekeser skrivna på Savolaxdialekt, Åbodialekt och Helsingforsslang. Hon klarlägger hurdana ortografiska, lexikala och textuella medel författarna har använt för att skapa illusion av dialekt. Ahoipelto visar att det finns mycket mera dialektala ord i katekestexterna än i gamla dialektinpelningar. Förutom lexikonet är det de textuella strategierna som skiljer de tre versionerna från varandra och från den traditionella katekesen.

2.4 Variation och interaktion

Som jag nämnde i inledningen har sociolingvister nästan enbart brukat använda intervjuer som sitt forskningsmaterial. I några nya avhandlingar har man också utnyttjat autentiska samtal, både vardagliga och institutionella. Ett projekt gäller samtal i servicebranschen i östra och västra Helsingfors. Projektet organiseras av FOCIS och pågår just nu. Materialet omfattar videoinspelningar i olika servicesituationer, i R-kiosken och vid Folkpensionsanstaltens byråer. Dessutom har liknande situationer inspelats på en ort i östra Finland, en ort i västra Finland och en ort i norra Finland. Projektets fokus är på samtalsaktiviteter, och man närmar sig dem huvudsakligen med utgångspunkt från samtalsanalys. Ett syfte är emellertid också att undersöka regional och social variation i bruket av dessa aktiviteter (Sorjonen 2001, Raevaara & Sorjonen 2004.)

Katarina Nisulas pro gradu-avhandling (2003a, se också 2003b) handlar om variation och variationens funktioner. Hennes material omfattar kontaktprogram i en österbottnisk lokalradio. Människor kan ringa till programmet och sälja, köpa och byta saker. Nisula har studerat vilken de olika varieteternas roll är i dessa samtal. De som ringer till programmet favoriserar mestadels dialektala former, men när de betonar något eller måste upprepa eller förklara något använder de ofta standardvarianter. Man avviker från dialekten också när man använder sådana lexem och fraser som hör till språkbruket vid handel.

Heini Lehtonen undersöker i sin pro gradu-avhandling (under arbete) språklig variation inom invandrarungdomsgrupper som samlas i östra Helsingfors. Hon är intresserad av vilken varietet dessa ungdomar, som kommer från olika länder, talar med varandra och med infödda finnar i olika situationer. Använder de mera standardvarianter än de som talar finska som sitt modersmål? Vilken roll har kodväxlingen i deras interaktion?

Hittills finns det föga information om variation i den finska som talas som andra språk. Piiparinen-Rintaluoma (2001) har undersökt språklig variation i den finska som de svenskspråkiga finländarna använder. Hennes resultat visar att de som har goda språkkunskaper talar liksom jämnåriga finskspråkiga, men de som har lärt sig finska bara i skolan och har bristfälliga språkkunskaper använder mycket mera standardvarianter än de finskspråkiga.

3. Variationen och dess funktioner i ett socialt nätverk

I min doktorsavhandling (Lappalainen 2004b), som kan hänföras till gruppen "variation och interaktion", behandlar jag språkbruket hos 16 personer i yngre medelåldern som tillhör samma sociala nätverk. Informanterna bor i en tätort i huvudstadsregionen. De deltar alla aktivt i verksamheten i en lokal frikyrklig församling. De flesta kvinnorna arbetar inom servicebranschen eller är hemmamammor, de flesta männen har gått i yrkesskola.

Materialet omfattar inspelningar i olika naturliga situationer som här kallas situationstyper:

- 1) vardagliga samtal mellan två par (situationstyp A).
- 2) interaktion på arbetsplatsen (B).
- 3) två olika slags tal i kyrkan:
  - tal på religiösa möten som riktar sig till tonåringar (C) och
  - tal på religiösa möten som riktar sig till alla, oberoende av ålder (D). På dessa möten är ramarna formellare än på mötena för ungdomarna, deltagarna är fler och man måste använda mikrofon.

Dessutom har jag studerat telefonsamtal mellan några informanter och deras föräldrar, syskon och vänner. Materialet samlades in i mitten av 1990-talet. I de flesta situationerna har jag själv varit närvarande, vilket var lätt då jag själv var medlem i nätverket. En del av materialet har informanterna själva spelat in.

Syftet med min avhandling är att både beskriva och förklara variationen i detta nätverk. Följande frågor kommer förhoppningsvis att besvaras:

- 1) Hur talar man i olika situationer? Hur skiljer sig de olika individernas sätt att tala? Hur kan man förklara variationen mellan individerna?
- 2) Vilka drag varierar och vilka inte?
- 3) Vilka funktioner har variationen i interaktionen?

Jag har närmat mig dessa frågor genom att analysera flera fonologiska, morfologiska och lexikaliska variabler kvantitativt och kvalitativt. Avhandlingens metodologiska rötter finns inom den sociolingvistiska variationsforskningen (Labov 1994, 2001, Chambers 1995). Variationsforskningen har erbjudit verktyg för att beskriva variation och skillnader mellan könen, olika individer och situationer. I praktiken har jag undersökt variationens struktur genom att räkna standard- och icke-standardvarianternas relativa procenttal och några lexems andelar av alla yttrade ord. Mitt material är ganska litet i kvantitativ bemärkelse, men tillräckligt stort för att illustrera tendenser.

Jag utnyttjar också samtalsanalysen (Heritage 1984, Londen 1995, Tainio 1997). Samtalsanalysen skiljer sig från variationsforskningen på många sätt.

En väsentlig skillnad mellan dem är deras insikt om kontexten. När sociolingvistikerna betonar utomspråkliga variabler och förklarar variation genom dem, anser samtalsforskarna att de inte är automatiskt relevanta utan bara under den tid som samtalsdeltagarna orienterar sig mot dessa variabler i sin interaktion. Det är inte lätt att kombinera dessa metoder, men de kan användas sida vid sida – för att svara på olika frågor. Variationsanalysen svarar på frågor som gäller varianternas frekvenser, men när man vill analysera funktioner av individuella varianter erbjuder samtalsanalysen bättre verktyg för att förklara sådan kontextuell variation. I nästa avsnitt illustreras hur denna arbetsfördelning fungerar i praktiken.

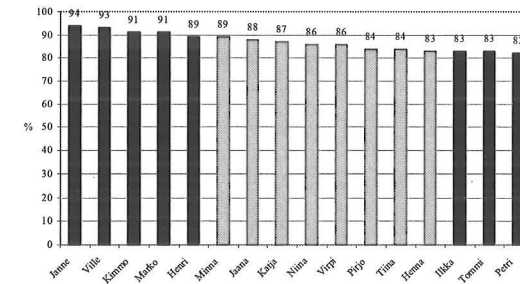
3.1 Från fonologisk och morfologisk variation till lexikalisk variation

Jag började min undersökning genom att analysera kvantitativt fonologiska, morfologiska och morfosyntaktiska variabler. Jag valde 15 språkdrag som hade undersökts i många finska sociolingvistiska arbeten. Dessa variabler har olika varianter i standardfinska och i den varietet som talas i huvudstadsregionen. I det följande ges några exempel på språkdragen:

STANDARD	ICKE-STANDARD	
1) <i>ee, oo</i> och <i>ii, uu</i> i stället för vokalkombinationerna <i>eA, oA</i> och <i>iA, uA</i>		
<i>korkea</i>	<i>korkee</i>	'hög'
<i>maitoa</i>	<i>maitoo</i>	'mjölk' (partitivform)
<i>poikia</i>	<i>poikii</i>	'pojkar' (partitiv, pl.)
<i>koulua</i>	<i>kouluu</i>	'skola' (partitiv)
2) <i>tt</i> i stället för <i>ts</i> i vissa ord		
<i>seitsemän</i>	<i>seittemän</i>	'sju'
3) Apokope		
<i>tässä talossa</i>	<i>täs talos</i>	'i detta hus'
4) Korta former av personliga pronomina i stället för standardformer		
<i>minä, minun</i>	<i>mä, mun</i>	'jag, min'
5) Korta infinitivformer i stället för standardformer		
<i>Mika meni pelaamaan.</i>	<i>Mika meni pelaa(n).</i>	'M. gick för att spela.'
6) Passivform i stället för kongruens i 1 pers. pluralis		
<i>me menemme</i>	<i>me memmään</i>	'vi går'

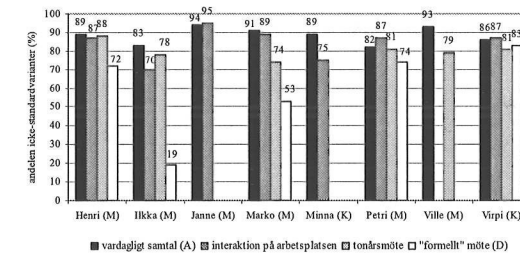
(Lappalainen 2004b:60–63.)

Figur 1 beskriver icke-standardvarianternas fördelning i vardagliga samtal. Ju högre en stapel är, desto större är andelen icke-standardvarianter. Procenttalet är medeltalet av 15 språkdrag.

Figur 1. Andelen icke-standardvarianter enligt 15 språkdrag i vardagliga samtal (A).

Den kvantitativa analysen visar att det inte finns stora skillnader mellan informanterna, bara 12 procentenheter – alla favoriserar icke-standardvarianter. Detta stämmer också i andra situationer, vilket kan ses i figur 2. Figur 2 beskriver dessa åtta informanters situationella variation som har undersökts i flera situationer.

Figur 2. Den situationella variationen enligt 15 språkdrag.

Förutom två individer, Ilkka och Marko, föredrar alla de andra icke-standardformer oberoende av talsituationen. Så man kan säga att standardvarianter är avvikelser från normen, som är icke-standardvarieteteten. Dessa resultat har haft två konsekvenser för min undersökning. Först har jag fäst avseende vid dessa avvikelser – standardvarianterna bland icke-standardvarianter. För att undersöka deras betydelse och funktioner i sina kontexter har variationsforskningen inte erbjudit lämpliga verktyg. Därför har jag också utnyttjat samtalsanalysen. (Se 3.3)

Den andra konsekvensen gäller de undersökta språkdragen. Fastän informanterna inte skiljer sig från varandra och deras situationella variation är

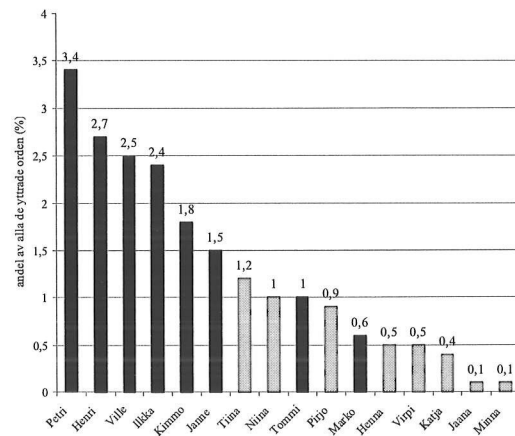
liten, låter deras språkbruk inte likadant i olika situationer och jämfört med varandra. En förklaring till detta intuitiva intryck kan vara lexikal variation. Därför har jag analyserat också lexikaliska drag.

Resultaten visar att den lexikala variationen framträder både kvantitativt och kvalitativt. I min avhandling har jag undersökt bruket av adjektiv, några adverb, pragmatiska partiklar och slangord, men i denna artikel presenteras bara variationen i slanganvändningen.

3.2 Slanganvändning

Bruket av slangord har ofta associerats till en viss åldersgrupp, ungdomar, men det kan också vara en väsentlig del av språkbruket i någon speciell inre cirkel, här kallad innegrupp (fi. *sisäpiiri*). Fastän slangord har studerats från många olika synvinklar och har samlats upp för ordböcker (se t.ex. Paunonen 2000), vet man inte mycket om det verkliga bruket av dem eller deras frekvens och funktion i vardaglig interaktion. De flesta av de finska undersökningarna gäller kännedomen om slangorden. Materialet har samlats med hjälp av frågeformulär vid stora insamlingar (t.ex. Cantell et al. 1989, Joki-Pesola 1993, Sillanpää 1999, Forsskåhl 2001).

På basis av mitt material är slanganvändningen intressant på många sätt. Resultaten visar att den skiljer åt både individer och situationstyper. Figur 3 belyser andelen slangord i vardagliga samtal.

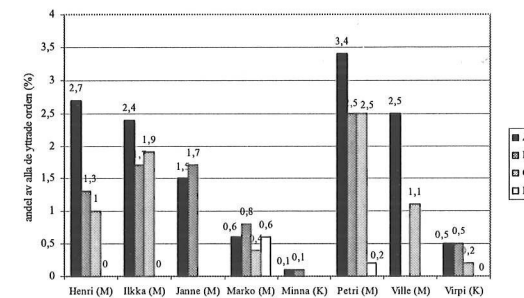

Figur 3. Andelen slangord i vardagliga samtal (A).

Figur 3 visar ganska klara skillnader mellan könen: andelen slangord hos männen är i genomsnitt tre gånger större än hos kvinnorna. Det är ändå inte den enda skillnaden mellan könen, utan kvinnor och män använder ord av olika slag. Kvinnornas slangord är för det mesta neutrala – t.ex. *kirppis* (< *kirpputori*) 'loppmarknad', *rillit* 'glasögon', *ope* (< *opettaja*) 'lärare'; ofta är det inte lätt att säga, om det alls är slangord, medan männen har mera personliga och framträdande ord (t.ex. *mutsi* 'mamma', *skidi* 'barn', *kähvi* (< *kahvi*) 'kaffe'). Männen har också en större repertoar av slangord än kvinnorna.

Dessutom skiljer sig kvinnorna från männen också på annat sätt: de använder slangord på olika sätt och för olika funktioner än männen. I många fall följer kvinnornas slangord männens slangord. Så man kan säga att kvinnornas slang delvis beror på männens användning av slang. Detta betyder inte att kvinnorna imiterar männen mekaniskt, utan att denna imitation har signifikanta funktioner i interaktionen. Ofta är imitation ett medel att kritisera den som använde slangordet först. (Lappalainen 2004a:275–276, 2004b: 143)

Slanganvändningen är också intressant ur den situationella variationens synvinkel. Traditionellt har slangorden associerats med informella kontexter och innegruppskontexter (Crystal 1992). Figur 4 beskriver andelen slangord i olika situationstyper.

Figur 4. Andelen slangord i olika situationstyper.

Resultaten är inte väldigt överraskande: slangorden är vanligast i vardagliga samtal och ovanligast på religiösa möten som riktar sig till alla. Det finns ändå intressanta individuella skillnader. Särskilt skiljer sig Petri, som använder mest slangord i nästan alla situationstyper. En förklaring till att han favoriserar slangord är hans täta sociala nätverk, vilket omfattar unga och medelålders män som är arbetare. Således är det inte underligt, att Petri an-

vänder mycket slangord i vardagliga samtal och med sina arbetskamrater, i situationstyperna A och B. (Jfr Milroy 1980.)

Slangord är inte typiska för traditionella religiösa tal, men Petri använder åtskilliga av dem på möten för tonåringar, vilket kan ses i exempel 1.⁴

⁴ En transkriptionsnyckel finns i slutet av artikeln.

Exempel 1.

- 01 PetriC: jokainem me voidaav vaa todeta (.) todetan niinku sydämmessämme et(tä) (.)
var och en av oss kan bara konstatera (.) konstatera liksom i våra hjärtan att (.)
- 02 ((rykäisee)) muj jumalakuva on kasvanut tässä että (0.5) voin nau- nappailia öölii
((harklar sig)) min bild av Gud har vuxit här så att (0.5) jag kan klämma en öl
- 03 tääl ravintolassa että (0.5) Jumala on täälläkim mun kanssa ettei mul mikää
här på restaurangen att (0.5) Gud är här också med mig så att jag har nog ingen
- 04 pikkujumala oo että täälläki se om mun kanssa että ihaj jees (0.5) kaikim pualin.
småaktig Gud att också här är han med mig att helt yes (0.5) på alla sätt
- 05 (1.5) ja tota (0.5) hh. mä muista armeijassa itet tällasen ku (0.5) varusmiespändi
(1.5) och dedär (0.5) jag kommer ihåg själv i militären en sån här när en beväringssorkester
- 06 pyysi et (0.5) soitti että (.) Pirttimäki et oor redi. et oor redi meill_ on tänää
frågade att (0.5) ringde att (.) Pirttimäki att var beredd. att var beredd vi har idag
- 07 tanssikeikka tuolla ↑diskossa että tuus soittaa et meilt puuttuu nytte (0.5) soittajia
dansspelning där på diskot att kom och spela för att vi saknar nu (0.5) spelare
- 08 että tuu ↑hmeessä soittaa. (0.5) ja (.) teki miäli niin tautisesti ma oisin saanus siitä
att kom i fridens namn och spela. (0.5) och (.) jag ville så sjukt mycket jag skulle ha fått
- 09 (.) <↓kuntoisuusloman ja (0.5) oisin saanu ↓iltavapaan ja> (.) kaikkee mä aatteli et
(.) duglighetspermission för det (0.5) och jag skulle ha fått kvällspermission och (.) allt jag
- 10 aatteli et eihän se ook ku soittamista. (1.0) mä sanoin sillek kaverilles sit et kuule (0.5) mä
tänkte att inte är det annat än att spela (1.0) jag sade till den där kompisen då att hördu
(0.5) jag
- 11 en tuu. (.) mä en tuup periaat- @mut jamittelethan sä meidän kaa treenikämpillä.
kommer inte. (.) jag kommer inte av princip- @men du jamar ju med oss på tränings-
stället.
- 12 (0.5) mä (sanoi et) nii ↑jamittelelenki et siinäpä se ero onki että voim mä ↑soittaa
(0.5) jag (sade att) ja det gör jag också att det är just skillnaden att jag kan nog spela
- 13 (.) ↑soittaam mitä ↑vaam periaatteessa (.) mut em mä tuuk kenellekkää ku mä oo
(.) spela vad som helst i princip (.) men inte kommer jag till någon när jag är
- 14 uskovaine enkä ite niinku hyväksy sitä et vedetää ööliä ja (0.5) danssataa ni mä en
troende och inte liksom accepterar att man dricker öl och (0.5) dansar så jag
- 15 niinku (0.5) tuus sinnen niinku että (0.5) @pojat pojat ja (.) bois än gööls
liksom (0.5) kommer inte dit liksom att (0.5)@killar killar och (.) boys and girls
- 16 heittäkääs meikäläisen tahdissa tässä niinku (0.5) meneen niinku (.) mitä huvittaa että
häng med i min takt här liksom (0.5) liksom (0.5) hur ni än vill att

Petri använder slangord särskilt i två kontexter. För det första, i direkta citat som ingår i berättelser. De flesta berättelserna, såsom berättelsen i exempel 1, är Petris personliga erfarenheter, och deras funktion är att konkretisera Bibelns undervisning. Slangordens funktion är ändå inte bara att presentera

olika sätt att tala och dramatisera berättandet men också att förbinda religiösa och heliga saker med det vardagliga livet. Därigenom kan Petri visa att de heliga frågorna är relevanta i den vardagliga kontexten.

För det andra är Petris topik problematisk. Det gäller livsstil – alkoholbruk, dans och rökning. De är alla känsliga samtalsämnen i detta samfund, eftersom det är aktiviteter som man inte accepterar. Petris problem är att finna en balans: att påvisa riskerna med dessa aktiviteter men utan att ställa sig ovanför sina åhörare eller att döma sådana som har prövat gränserna. Genom att använda ovanliga lexikala former, slangord (t.ex. *ööli* 'öl', *danssata* 'dansa' r. 14), kan han bryta mot konventionerna och högtidligheten i den religiösa stilen. På så sätt låter inte hans tal som undervisning eller traditionell predikan. Dessutom har många ord som refererar till dessa förbjudna aktiviteter humoristiska associationer, vilket kanske beror på att orden, som kommer från svenskan, är bekanta för alla och har gemensamma fonologiska drag med sina finska synonymer (*öl*, *dansa* jfr finska *olut*, *tanssia*), men de är främmande ord i den finska kontexten (Bahtin 1986). De lexikala valen är Petris medel att värdera dessa saker och att i negativ belysning presentera dem som dricker alkohol och tillbringar sin tid på restaurang. Genom att avvika från de konventionella normerna visar han att han orienterar sig mot sin publik och skapar solidaritet med tonåringarna.

När man funderar över varför det är Petri som använder mest slangord på tonåringarnas möte är det relevant att ta i beaktande hans personliga historia. Han har vuxit upp i ett kristet hem, omgiven av religiöst språk. När jag samlade mitt material var Petris far pastor i kyrkan. Det är möjligt att Petri vill skilja sig från sin fars sätt att tala, och därför har han kanske mera behov än andra att hitta nya och fräscha uttryck i stället för konventionella fraser (jfr Moberg 1998:119–120).

3.3 Från kvantitativ till kvalitativ analys: kodväxling

Analysen av slanganvändningen visade att det är möjligt att få djupare information om variationens natur, om man analyserar i vilka kontexter och för vilka funktioner variationen används. Detta perspektiv skall jag fördjupa, när jag strax återvänder till figur 1 med resultaten som gäller variation i fonologiska och morfologiska variabler. Trots att antalet standardspråkliga varianter är litet finns det ändå några varianter. Eftersom deras andel är så liten är de väldigt framträdande bland icke-standardformerna. När och varför använder man standardvarianter? Några förekomster kan man förklara med inomspråkliga eller situationella variabler (se Lappalainen 2004b:68–89), men de flesta standardvarianterna har interaktionella funktioner. Deras

funktioner anknyter till förändringar i kontexten. Oftast förekommer dessa varianter inte en i sänder utan de tornar upp sig. I praktiken finns det en klar övergång från icke-standardvarieteteten till standardvarieteteten. Dessa övergångar kallar jag kodväxling (Gumperz 1982:59, Auer 1999). Kodväxlingen illustreras i exempel 2 rad 4.

Exempel 2.

* Tommi (♂) & Tiina (♀) - Toni (deras 3-åriga son) och Tatu (deras 1-åriga son) (gäster)
* Henri (♂) & Henna (♀), inspelat i deras hem

- 1 Tiina: ((to Toni:)) lähetkö sä pihalle?
((till Toni)) ska du ut på gården?
(1.5)
- 2
- 3 Tiina: lähetkö?
ska du?
- 4 Tommi: **mitä vielä keksimme¹ sinua² uhkaillessa,³**
vad ska vi hitta på när vi hotar dig,
- 5 Tiina: ↓ei ku (0.5) lähetsä Toni pihalle,
↓nej men (0.5) ska du Toni ut på gården,
- 6 Tiina: så syöt sen nyt,
du ska äta det nu.
- 7 Tatu: (äi-)
(mam-)
- 8 Tiina: ((Tatulle:) ei mitäs sä heittelet nyt.
((till Tatu:)) nej vad slänger du nu.
- 9 Tommi: syöt nyt sen. (0.5) nästisti. (0.5) et murustele.
nu ska du äta det. (0.5) vackert (0.5) inte smula.

Exemplets fokus är på 3-åriga Toni och hans beteende. Toni och hans föräldrar är på besök hos Henri och Henna. Toni äter ett kex. I sina föräldrars ögon smutsar han, och de vuxna vill få honom att äta snyggt. När Toni inte lyder förändrar hans mamma Tiina sin taktik och blir allvarligare, som kan ses på rad 1. Tiinas fråga (*ska du ut på gården*) kan tolkas som en hotelse att Toni måste gå bort från bordet. Efter denna tur uppstår en lång paus (r. 2). Toni reagerar inte och Tiina upprepar sin fråga på rad 3.

Hur agerar Tommi, Tonis pappa, i denna situation? Tommis tur på rad 4 är intressant, inte bara för turens innehåll utan också för dess form. Tommi byter sin kod från icke-standard till standard; den noggranna artikulationen

understrycker också växlingen. Kodväxlingen kan ses i många språkdrag.⁵ Standardkoden har markerats i transkriptionen med fet stil. Vad är standardkodens betydelse? Standardvarianterna är väldigt markerade i denna kontext. Prominensen är inte automatisk men den grundar sig på kvantitativ variation: standardformerna är sällsynta – inte bara i Tommis tal men i allmänhet i Finland, om man undersöker informella situationer.

Förutom kodväxlingen är innehållet och den grammatiska formuleringen av Tommis tur på rad 4 relevanta. Turen kan ses som ett diplomatiskt försök att förmildra en problematisk situation, för det är inte bara en konflikt mellan mor och barn utan också mellan föräldrarna. Tommi refererar till Tiinas fråga som en hotelse men han kritiserar inte Tiina direkt. Genom att använda första person pluralis – vilket kan ses i verbformen *keksimme* presenterar han hotelsen som gemensam verksamhet, inte bara Tiinas verksamhet. På detta sätt skyddar han Tiina (Brown & Levinson 1987 [1978]). (Lappalainen 2001b:173–175.)

Dessutom innehåller Tommis tur antydningar att turen kunde tolkas humoristiskt. Detta intryck grundar sig speciellt på hans kodväxling och överdrivna artikulation. Den humoristiska aspekten uppstår av kontrasten mellan två koder. Deltagarna kan identifiera kontrasten och abnormiteten som anknyter till standardkoden i denna kontext – kontrasten är så stark. Därför kan man tolka Tommis kodväxling som ett försök att byta från en allvarlig ton⁶ av uppfostran och bestraffning till en icke-allvarlig, skämtsam ton. Han överför fokus från barnet, Toni, till de vuxna och deras verksamhet. Han antyder också att deras reaktioner har varit överdrivna (se adverbet *vielä* 'ännu'). Många tidigare undersökningar har visat att humor är ett vanligt sätt att behandla problematiska aktiviteter (Mulkay 1988:68–69, Haakana 1996, 1999, Haakana & Visapää u.u.). Tommis motiv kan kanske vara att undvika en konflikt med Tiina om lämpliga metoder att uppfostra Toni.

Tommis tur kunde börja en skojsekvens, men Tiinas följande tur avslöjar att hon vill fortsätta diskussionen allvarligt. På rad 5 reagerar Tiina på Tommis tur. Hon inleder en reparation; detta markeras med *eiku* vilket är en kombination av negationen *ei* och partikeln *ku*. Hon visar också på många andra vis att hon avböjer Tommis försök att förändra ton från allvarlig till skämsam; till exempel byter hon inte sin kod. På rad 9 ses att Tommi har gett upp och återvänder till den allvarliga koden.

⁵ Rad 4:

STANDARD	ICKE-STANDARD
¹ keksimme	me keksitää(n)
² sinua	sua
³ uhkaillessa	ku me uhkailtaa(n)

⁶ mode på engelska, moodi på finska

4. Avslutning

I den här artikeln har jag gjort en översikt av nya sociolingvistiska undersökningar som gäller finska dialekter och stadsmål; många av dem är ännu under arbete. Mitt syfte har varit att presentera några aktuella synvinklar där den traditionella variationsforskningen har utnyttjats. Min åsikt är att språklig förändring i verklig tid, attityder och identitet och bruket av dialekter i nya kontexter och funktioner är teman som intresserar sociolingvister också i framtiden. Mångsidigare material kommer att öppna för nya forskningsproblem och väcka intresse för nya lingvistiska fenomen.

Som ett exempel på de nya undersökningarna har jag presenterat min egen avhandling om variation och dess funktioner inom ett socialt nätverk. I stället för traditionella intervjuer har jag använt inspelningar i interaktions-situationer av olika slag. Mitt syfte har varit både att beskriva och förklara variation genom att undersöka fonologiska, morfologiska och lexikaliska språkdrag. De traditionella sociala variablerna är dock relevanta (se figur 3) men inte tillräckliga för att förklara variationens funktioner. Genom att analysera variation i sin kontext, ur samtalsanalysens synvinkel, får man djupare information om variationens natur. Idén med exempel 2 är att visa att standardkoden inte alltid kan tolkas med utom- eller inomspråkliga variabler, utan att variationen får sin betydelse i samverkan mellan deltagarna, i sin interaktionskontext.

Efter många tysta år kunde det nu vara dags att starta ett stort projekt som skulle koncentrera sig på stadsmål. Speciellt behövs information om stora städer, t.ex. om Helsingfors. I stället för massiva intervjuer skulle jag satsa på en etnografisk undersökning. Därigenom skulle det vara möjligt att skaffa information om normer och värderingar och att undersöka hur människor utnyttjar variationen i olika situationer för att konstruera betydelser. Informaterna kunde vara inte bara infödda finskspråkiga invånare utan också två- eller flerspråkiga och inflyttare – både invandrare och sådana som har flyttat från olika delar av Finland. Ett sådant projekt kunde bli en god möjlighet till samarbete mellan finskspråkiga och svenskspråkiga forskare.

Litteratur

- Ahoipelto, Pälvi. 2002. *Katekismus kansan suulla. Suomen evankelisluterilaisen kirkon kristinoppi, Savolaesten katekismus, Stadilaisten katekismus ja Turkulaisten katekismus kristinuskon perusteiden välittäjinä*. Opublicerad pro gradu-avhandling i finska. Helsingfors universitet.
- Auer, Peter. 1999. "From codeswitching via language mixing to fused lects: toward a dynamic typology of bilingual speech". I: *The International Journal of Bilingualism* 3:4. s. 309–332.
- Bahtin, Mihail. 1986 [1953]. "The problem of speech genres". C. Emerson & M. Holquist (red.), *Speech genres and other late essays*. University of Texas Press. Austin.
- Brown, Penelope & Levinson, Stephen C. 1987 [1978]. *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Cantell, Ilse; Lehti-Eklund, Hanna; Nyholm, Leif & Salokivi, Jouni. 1989. *Helsingforsslang nu. En skolenkät 1988*. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet B:12.
- Chambers, J. K. 1995. *Sociolinguistic theory. Linguistic variation and its social significance*. Blackwell. Oxford.
- Crystal, David. 1992. *An encyclopedia dictionary of language and languages*. Blackwell. Oxford.
- Forsberg, Hannele. 1998. *Suomen murteiden potentiaali: muoto ja merkitys*. SKS. Helsinki.
- Forsskåhl, Mona. 2000. "Killar och tjejer som dokar får krapula". I: *Språkbruk* 2:2000. s. 3–9.
- Gumperz, John J. 1982. *Discourse strategies*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Heritage, John. 1984. *Garfinkel and ethnomethodology*. Polity Press. Cambridge.
- Haakana, Markku. 1996. "Huumori ja vakava keskustelun kategorioina". Auli Hakulinen (red.), *Suomalaisen keskustelun keinoja II*. s. 141–172. Kieli 10. Institutionen för finska språket vid Helsingfors universitet
- 1999. *Laughing matters. A conversation analytical study of laughter in doctor-patient interaction*. Opublicerad doktorsavhandling. Institutionen för finska språket vid Helsingfors universitet.
- Haakana, Markku & Visapää, Laura. (u.u.). "Tuttu tv:stä – Fakta Homman äänet keskustelun keinona". Markku Haakana & Jyrki Kalliokoski (red.), *Referointi ja moniäänisyys*. SKS. Helsinki.
- Hurta, Heikki. 2000. *Suomen murteiden askel-tyyppisten nominien morfologiaa ja murremaantiedettä*. Opera fennistica & linguistica 9. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Joki-Pesola, Orvokki. 1993. *Koululaisslangin levinneisyydestä, osa A*. Opublicerad pro gradu-avhandling i finska. Tammerfors universitet.
- Jonninen-Niilekselä, Kaija (red.). 1982. *Tampereen puhekieli tutkimuskohteena*. Folia Fennistica & Linguistica. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 6. Tampere.
- Koski, Mauno. 2002. "Murteet muodissa". Ilona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Tiina Onikki-Rantajääskö (red.), *Äidinkielen merkitykset*. s. 49–74. SKS. Helsinki.
- Kukkola, Mika, Markkola, Päivi & Suutari Toni. 2003. "Muoto-opin arkiston vaiheita: kenttäkeruista digitaalitekniikkaan". Lea Laitinen, Hanna Lappalainen, Päivi Markkola & Johanna Vaattovaara (red.), *Muotojen mieli. Kirjoituksia morfologiasta ja variaatiosta*. s. 291–321. Kieli 15. Institutionen för finska språket vid Helsingfors universitet.
- Kukkonen, Sari. 2002. *Lapinlahden murteen muuttumisesta*. Opublicerad pro gradu-avhandling i finska. Jyväskylä universitet.
- Kurela, Johanna. 1996. *Intensiteettiadverbit Helsingin puhekielessä 1970- ja 1990-luvulla*. Opublicerad pro gradu-avhandling i finska. Helsingfors universitet.
- Kurki, Tommi. 1999. *Kui Kuivlahdel puhuta? Eurajoen vanhan murteen ja puhekielen vertailua sekä puhekielen ikäryhmittäisten ja sukupuolikohtaisten erojen tarkastelua*. Opublicerad pro gradu-avhandling i finska. Åbo universitet.
- 2001. "Murteensuuruun ensisatua. Murrepiirteiden säilyminen ja muutos". I: *Virittäjä* 105. s. 431–448.
- 2004. "Applying the apparent-time method and the real-time method on Finnish". Britt-Louise Gunnarsson, Lena Bergström, Gerd Eklund, Staffan Fridell, Lise H. Hansen, Angela Karstadt, Bengt Nordberg, Eva Sundgren & Mats Thelander (red.), *Language variation in Europe. Papers from ICLaVE 2*. s. 241–252. Department of Scandinavian Languages. Uppsala University.
- (u.u.). *Siirtymämurteen neljän sukupolven idiolekit*. Doktorsavhandling i finska. Åbo universitet.
- Labov, William. 1994. *Principles of linguistic change*. Volume I: Internal factors. Blackwell. Oxford.
- 2001. *Principles of linguistic change*. Volume II: Social factors. Blackwell. Oxford.
- Lappalainen, Hanna. 1994. *Artjärven murteen variaatioilmiöitä. Ikävariaation tarkastelua ja kahden eri haastattelutilanteen vertailua*. Opublicerad pro gradu-avhandling i finska. Helsingfors universitet.
- 1996. "Variaatio ja sen selittäminen kaakkoishämäläisen murreaineiston valossa". I: *Virittäjä* 100. s. 18–37.
- 2001a. "Sosiolingvistinen katsaus suomalaisnuorten nykypuhekieleen ja sen tutkimukseen". I: *Virittäjä* 105. s. 74–101.
- 2001b. "Variaation tutkimuksen ja keskusteluanalyysin näkökulmat toisiaan täydentävässä". Mia Halonen & Sara Routarinne (red.), *Keskusteluanalyysin näkymiä*. s. 155–184. Kieli 13. Institutionen för finska språket vid Helsingfors universitet.
- 2004a. "Lexicon as a resource of situational variation". Britt-Louise Gunnarsson, Lena Bergström, Gerd Eklund, Staffan Fridell, Lise H. Hansen, Angela Karstadt, Bengt Nordberg, Eva Sundgren & Mats Thelander (red.), *Language variation in Europe. Papers from ICLaVE 2*. s. 267–280. Department of Scandinavian Languages. Uppsala University.
- 2004b. *Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua*. SKS. Helsinki.
- Lehtonen, Heini. (u.u.). "Näkökulmia maahanmuuttajataustaisten helsinkiläisnuorten puhekielen variaatioon ja monikielisyyteen". Opublicerad pro gradu avhandling i finska. Helsingfors universitet.
- Leino, Jaakko. 2003. *Antaa sen muuttua. Suomen kielen permissiivirakenne ja sen kehitys*. SKS. Helsinki.

- Londen, Anne-Marie. 1995. "Samtalsforskning: en introduktion". *Folkmålsstudier* 36. s. 11–52. Helsingfors.
- Mantila, Harri. 1997. "Johdanto". Seija Makkonen & Harri Mantila (red.), *Pohjois-suomalaisen puhekielen sociolingvistinen variaatio*. s. 1–23. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 8. Uleåborg universitet.
- Markkola, Päivi. (u.u.). *Kivennavan siirtokarjalaismurteen muuttuminen, variaatio ja nykytila*. Doktorsavhandling i finska. Helsingfors universitet.
- Mielikäinen, Aila (red.). 1980a, 1981a, 1981b, 1986. *Nykysuomalaisen puhekielen murros. Jyväskylän osatutkimus. Raportit 1–4*. Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 20, 24, 26, 32. Jyväskylä.
- 2001. "Kirjoitettua murretta". I: *Kielikello* 4:2001. s. 4–7.
- Mielikäinen, Aila & Palander, Marjatta. 2002. "Suomalaisten murreasenteista". I: *Sananjalka* 44. s. 86–109.
- Mielikäinen, Aila & Paunonen, Heikki. (u.u.). Puhesuomen murroksen tutkimusraportti.
- Milroy, Lesley. 1980. *Language and social networks*. Basil Blackwell. Oxford.
- Moberg, Ulla. 1998. *Språkbruk och interaktion i en svensk pingstförsamling. En kommunikationsetnografisk studie*. Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala Universitet 45. Uppsala.
- Mulkay, Michael. 1988. *On humour. Its nature and its place in modern society*. Polity Press. Oxford.
- Mustanoja, Liisa. 2001. *Kauhavan murteen muutos: viiden vokaaliston piirteiden analyysi*. Opublicerad pro gradu-avhandling i finska. Tammerfors universitet.
- (u.u.). *Idiolekti ja kielenmuutos*. Doktorsavhandling i finska. Tammerfors universitet.
- Nahkola, Kari & Saanilahti, Marja. 2001. *Kymmenen vuotta myöhemmin. Seuraututkimus kielenmuutosten etenemisestä yksilön kielessä ja puheyhteisössä*. Åbo universitet.
- Nuolijärvi, Pirkko. 1986. *Kolmannen sukupolven kieli. Helsinkiin muuttaneiden suurten ikäluokkien eteläpohjalaisien ja pohjoissavolaisten kielellinen sopeutuminen*. SKS. Helsinki.
- Nuolijärvi, Pirkko & Sorjonen, Marja-Leena. (u.u.). *Miten tutkia muutosta? Murteen-seuruun ensimmäisen vaiheen raportti*. Forskningscentralen för de inhemska språken. Helsingfors.
- Nisula, Katariina. 2003a. *Kielellinen variaatio ja sen funktiot eräissä eteläpohjalaisessa paikallisradio-ohjelmassa*. Opublicerad pro gradu-avhandling i finska. Helsingfors universitet.
- 2003b. "Vanhoja tuttuja ja yhteisiä vieraita. Havaintoja erään eteläpohjalaisen paikallisradio-ohjelman kielellisestä variaatiosta". Lea Laitinen, Hanna Lappalainen, Päivi Markkola & Johanna Vaattovaara (red.), *Muotojen mieli. Kirjoituksia morfologiasta ja variaatiosta*. s. 13–44. Kieli 15. Institutionen för finska språket vid Helsingfors universitet.
- Pajarinen, Jaana. 1995. *Liperin murre vuonna 1990. Muuttuuko kivenpyörittäjienkin kieli?* Opublicerad pro gradu-avhandling i finska. Helsingfors universitet.
- Paunonen, Heikki. 1995 [1982]. *Suomen kieli Helsingissä. Huomioita Helsingin puhekielen historiallisesta taustasta ja nykyvariaatiosta*. Institutionen för finska språket vid Helsingfors universitet.
- 1995a. "Puhekielen kielioppia etsimässä". Jan Rydman (red.), *Tutkimuksen etulinjassa*. s. 183–201. WSOY. Porvoo.
- 1995b. "Puhesuomen muuttuva omistusmuotojärjestelmä". I: *Virittäjä* 99. s. 501–531.

- 1996. "Language change in apparent time and in real time. Possessive constructions in Helsinki colloquial Finnish". *Samspel & variation. Språkliga studier tillägnade Bengt Nordberg på 60-årsdagen*. S. 375–386. Institutionen för nordiska språk. Uppsala Universitet.
- 2000. *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja*. Laatineet Heikki ja Marjatta Paunonen. WSOY. Helsinki.
- Piiparinen-Rintaluoma, Peija-Riikka. 2001. "Ruotsinkielisten nuorten puhesuomen variaatiosta". Peija-Riikka Piiparinen-Rintaluoma (red.), *Suomi toisena kielenä ja variaatio*. s. 87–170. Kakkoskieli. Institutionen för finska språket vid Helsingfors universitet.
- Preston, Dennis. 1989. *Perceptual dialectology. Nonlinguistics' views of areal linguistics*. Foris. Dordrecht.
- 2002. "Language with an attitude". J. K. Chambers, Peter Trudgill & Natalie Schilling-Estes (red.), *The handbook of language variation and change*. s. 40–66. Blackwell. Oxford.
- Saanilahti, Marja. 2003. "Virtain nuorison kielellisistä asenteista: seuraututkimus". *Sananjalka* 45. s. 163–180.
- Salminen, Taru. 2000. *Morfologiasta moniäänisyyteen. Suomen kielen kvasirakenteen merkitys, käyttö ja kehitys*. SKS. Helsinki.
- Sillanpää, Tarja. 1999. *Tamperelaisten ammattikoululaisten affektisen slangisanaston tarkastelua*. Opublicerad pro gradu-avhandling i finska. Tammerfors universitet.
- SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sorjonen, Marja-Leena. 2001. Institutionaalisten rutiinien rakentamisesta: *eli(kkää)* asiointikeskusteluissa. XXVIII Kielitieteen päivien esitelmä Jyväskylässä 17.–19.5.2001.
- Sorjonen, Marja-Leena & Raevaara, Liisa. 2004. Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia: esimerkkeinä asiointit Kelassa ja R-kioskilla. Esitelmä III Keskustelututkimuksen päivillä Helsingissä 15.–16.1.2004.
- Sundgren, Eva. 2002. *Återbesök i Eskilstuna. En undersökning av morfologisk variation och förändring i nutida talspråk*. Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.
- Suojanen, M. K. (red.). 1981. *Kirjoituksia puhekielestä*. Turun puhekielen projektin julkaisuja 1. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 14. Turku.
- 1985. *Mitä Turussa puhutaan? Raportti Turun puhekielen tutkimuksesta*. Turun puhekielen projektin julkaisuja 3. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kieli-tieteen laitoksen julkaisuja 23.
- Tainio, Liisa (red.). 1997. *Keskusteluanalyysin perusteet*. Vastapaino. Tampere.
- Timonen, Sirpa. 2003. *Savoa kirjoitettuna ja koettuna: murteellisen katekismuksen kielen ja vastaanoton tarkastelua*. Opublicerad pro gradu-avhandling i. Helsingfors universitet.
- Vaattovaara, Johanna. 2002. "Jälkitavujen h:n variaation kehityksestä Tornionlaaksossa" [The use of h in non-initial syllables on the Tornio Valley] I: *Virittäjä* 106. s. 508–535.
- 2004. "On Language attitudes and behaviour in the light of local identity. Controlling the self-reported dialect use". Britt-Louise Gunnarsson, Lena Bergström, Gerd Eklund, Staffan Fridell, Lise H. Hansen, Angela Karstadt, Bengt Nordberg, Eva

- Sundgren & Mats Thelander (red.), *Language variation in Europe. Papers from ICLaVE 2*. s. 418–431. Department of Scandinavian Languages. Uppsala University.
 — (u.u.). *Paikallismurre aluetietoisuuden ja ympäristösuhteen rakentumisessa*.
 Doktorsavhandling i finska. Helsingfors universitet.

Transkriptionsnyckel

(( ))	transkriberarens kommentarer
m̄n	betoning
<men >	långsammare än omgivande tal
hh.	utandning
—	legatouttal
(.)	mikropaus = en paus under 0,5 sek.
(1.0)	paus uttryckt med en halv sekunds noggrannhet
?	stigande ton
:	fallande ton
˘	fortsättningston
↑	ordet yttrat högre än omgivande tal
↓	ordet yttrat lägre än omgivande tal
@	förändring i röstkvaliteten

Linguistic variation and interaction: new perspectives on studying Finnish dialects

The paper is a short review of new sociolinguistic research concerning Finnish dialects and other non-standard spoken varieties. I present four viewpoints which have been used in recent studies and which have renewed the traditional dialectology: linguistic change in real time (2.1), attitudes and identity (2.2), the dialect boom and translating into dialects (2.3), and variation and interaction (2.4). I also discuss the problems of earlier sociolinguistic research.

As an example of the new research, I present my own study concerning variation and its functions among members of a social network. The network investigated consists of 16 Finnish-speaking young adults who live in a suburb near Helsinki and are all active members of a local church. Their linguistic variation is studied in three different contexts: in everyday conversations around the coffee table (A), language use at the participants' workplaces (B), and talks in church (C, D). The variation is analyzed between two varieties, standard Finnish and the vernacular variety spoken in the Helsinki area. These varieties differ from each other in phonological, morphological, morpho-syntactic and lexical variables which are studied both quantitatively and qualitatively. The data are approached from the perspectives of sociolinguistic variation analysis and ethnomethodological conversation analysis (CA).

In this paper, my aim is to indicate the relevance of the qualitative analysis. Although the quantitative analysis of the data reveals some connections between linguistic variation and extra-linguistic factors (age, gender, situation type), it is insufficient for explaining all of variation. Variation is not only the consequence of the external factors but also the resource of interaction. By methods of CA, studying variants as part of an

interactional context, it is possible to indicate what kind of activities and functions different variants are used to.